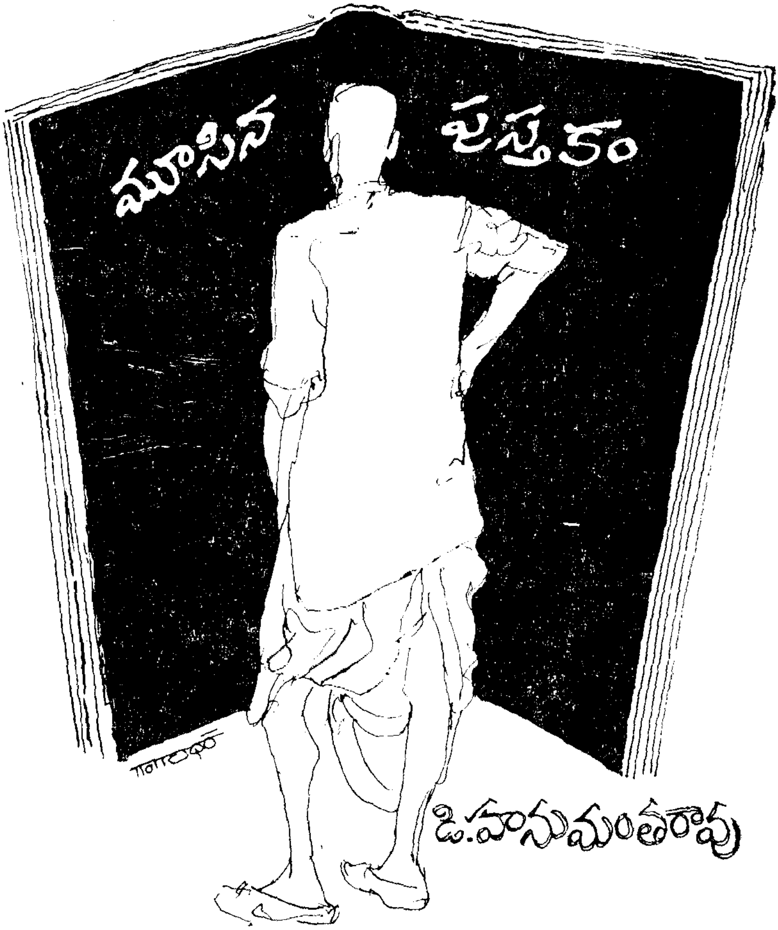

అప్పుడు నేను హిమాయత్ నగర్లో ఉండేవాణ్ణి. రాజు జీరాలో ఉండేవాడు. మే మిద్దరం టాంక్ బండ్ మీదికి నడిచి టీస్టాలు ప్రాంతంలో సిమెంటు సోఫాల్లో కూలబడి పిచ్చిపిచ్చిగా మాట్లాడుకోడం అలవాటు. ఇద్దరం భోజనం కానిచ్చేసి వచ్చేవాళ్ళమేమో, యింక ఆ కబుర్లకి అంతు అంటూ ఉండేదిగాదు. ఊర్లో, దేశంలో, ప్రపంచంలో ఉన్నవన్నీ మాకే కావాలి. మాటలమధ్య గంటలు గడిచి పోతే, అర్ధరాత్రి వేళ, నిర్జనమైన రోడ్డు మీద వాడు అటు, నేను యిటు బద్ధకంగా ఆవలించుకుంటూ నడిచిపోవడం — అదో సర్దా.

రాజుకి ఆవేశంతో మాట్లాడ్డం అల వాటు. ఆ ఊపులో ఒకోసారి, మామూలు సంభాషణే ఉపన్యాసంగా మారిపోడం మామూలు. క్రొత్తవాళ్ళు ఆశ్చర్య పోవచ్చు గాని నాకు నవ్వొస్తుంది. నా నవ్వు చూసి వాడు కొద్దిగా సంబాళించు కుంటాడు.

ఆ సాయంకాల మెనిమిది కావస్తోంది. రాజు మాట్లాడ్డంలేదు. మధ్యమధ్య అలా మూగగా కూలబడిపోయి నీళ్ళకేసి, నీళ్ల అవతల పరుగెత్తే రైల్లో దీపాలకేసి చూడ్డం మాకు మామూలే. కాని ఉన్న ట్టుండి రాజు అడిగాడు—

"రావు, నువ్వెందుకు బతుకు తున్నావు?"

నాకు నవ్వొచ్చింది.

"నవ్వకు, నవ్వడాని కేంలేదు. నువ్వెందుకు బతుకుతున్నా వంటే ఏం సమాధాన మిస్తావు? ... నువ్వేగాదు! పార్కుల్లో, సినిమాళ్ళో, కాలేజీ గేట్ల దగ్గిర, రైలు ప్లాట్‌ఫారాలమీద, రంగు రంగుల అందమైన సాయంకాలం వేళల సిటీల్లోని ఫాషన్ సెంటర్ల పేవ్‌మెంట్ల మీద ఉల్లాసంగా, ఉత్సాహంగా కదిలి పోయే జనంలో ఎవర్నైనా దూరంగా ఒంటరిగా పిలిచి, రహస్యంగా 'ఎందుకు బతుకుతున్నావు?' అనడిగితే సమాధానం ఏం చెప్తారు? డబ్బుకోసమా? పిల్లల్ని కనడానికా? సుఖాన్ని రకరకాలుగా రుచి చూడాలనా? దేశోద్ధరణ కోసమా? డబ్బు సంపాదించి, పిల్లల్ని కని, సుఖపడి, దేశా న్నుద్ధరించి. యివన్నీ అయిపో యాక — ఆ తర్వాత ఏం చెయ్యాలి? ఏమిటి? ఎందుకు?"

"చావలేం కాబట్టి బతకాలి. అంత కన్నా పెద్దకారణం ఏం కావాలి?"

"అందుచేత, బతుకనేది చావుకోసం నిరీక్షణ అన్నమాట. యీ నిరీక్షణ జరిగే కొద్దిసేపులో మనకి మనమే ఏవేవో వ్యావృత్తులు ఆదర్శా లని, లక్ష్యా లని ఏర్పర్చుకొని వాటిని సాధించా లని తంటాలుపడ్డం, సాధించామన్న తృప్తితో యీ ప్రపంచాని కంతటికీ సార్వభౌముల మన్నట్టు మనకన్నా తెలిసినవాడు గొప్ప వాడు యీ లోకంలో లేనట్టు, కథ లెలా రాయా లన్నదగ్గిర్నుంచీ, పిల్ల ల్నెలా కనా లన్నదాకా సమస్త ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంఘిక, సాంస్కృతిక విషయాల మీదా యిది మంచి యిది చెడు అని నిర్ణ యించేసి వీలయినప్పుడల్లా ప్రచారం చెయ్యడం — యిదంతా ఏమి టంటావు? ఆత్మవంచన!"

నే నేం మాట్లాడలేదు. రాజు చెప్పుకు పోయాడు.

"అవతల గదిలో మన బతుకులతీరు నిర్ణయించే యింటర్వ్యూలాంటిది జరుగు తోందనుకుందాం. ఆయింటర్వ్యూ యెలా యెంతకాలం జరుగుతుందో అక్కడ యెవరున్నారో, యివేవీ తెలుసుకుందుకు వీల్లేకుండా యింటర్వ్యూ పూర్తి చేసిన

వాళ్ళని వేరే దారివెంట దూరంగా యేదో తెలియనిచోటికి పంపేస్తున్నారనుకుందాం. ఈ పరిస్థితిలో యివతల హాల్లో లుకలుకలాడేజనమంతా, ఎప్పటికో అప్పటికి ఆ గుమ్మంముందు బిళ్ళబంట్రోతు తమ పేర్లు పిల్చేలోపల ఒకర్నొకరు అసూయతో, ద్వేషంతో, మెప్పుతో, ప్రేమతో తిట్టుకోడం, పొగుడుకోడం, కీర్తించడం యిక్కడి కిక్కడే యేవో బంధుత్వాలు, శత్రుత్వాలు యేర్పర్చుకొని తమని తాము మర్చిపోడం, యిదంతా చూస్తుంటే యెంత నవ్వూ, బాధా కలుగుతాయో — దీనికంతకీ దూరంగా, మూలగా యీగోలంతటిలో మాటా, చేతా కలపకుండా చూస్తూ నిలబడ్డవ్యక్తి ఒక్కడికే తెలుస్తుంది।

"సరిగ్గా అలాంటి వ్యక్తి అతను.!"

రాజు పొడుగ్గా ఊపిరితీశాడు. కథ ఉపక్రమణ కాబోతోం దన్నమాట.

* * *

మొదటిసారి అతన్ని చూసింది ఒక సాయంకాలం అయిదుగంటల వేళ. ఆ రోజు బయటి కెక్కడికీ పోలేదు. అలాగే బయటికి చూస్తుంటే యెదట యింటి ముందుగేటు తెరుచుకుంది. నౌకరు వచ్చి రెండు తలుపులూ పూర్తిగా వెనక్కంటా గెంటాడు. కాసేపటికి ఓ పాతకారు బయటికి వచ్చింది. ఆ కారు యెంత పాతగా మోటగా ఉందో అందులో ఉన్న ఒకేఒకమనిషి అంత నాజూగ్గా, అందంగా కనబడ్డాడు. అందులో కెక్కడమే అవ

మాన మనిపించే ఆ కార్లో అతను అంత రీవిగా కూర్చొని నడపడం ఏదో పరస్పర విరుద్ధాల కలయికలాగ అనిపించింది ఆ క్షణంలో నాకు తెలిసింది అత నొక అందం, డబ్బూ ఉన్న మనిషి అన్నంత వరకే

ఆ మర్నాడో, మరి రెండురోజులకో రాఘవరావుగారితో మాట్లాడ్డం జరిగింది. రాఘవరావుగారు నే నున్న యింటి యజమాని ఏదో పెద్ద ఉద్యోగం చేసేసి రిటైరయ్యారు సాధారణంగా అన్ని విషయాలమీద చాలా దాటీగా, పూర్తి ఆత్మవిశ్వాసంతో మాట్లాడేరకం. మా సంభాషణ అతనిమీదికి మళ్ళింది.

అతను అలా బయటికి రావడం చాలా అరుదుగా జరిగేపని అందుచేత అలా బయటికి వచ్చినరోజు, చూసినవాళ్ళంతా ఆదేవిషయం మాట్లాకుంటారు అతడి తండ్రి శ్రోత్రియుడు, సదాచార సంపన్నుడు తల్లికూడా ఆయనకి తగిందే ఆ వృద్ధ దంపతుల్ని చూచి పార్వతీ పరమేశ్వరు లనుకునేవాళ్ళు వాళ్ళిద్దరికీ ఒకేఒక్క సంతానం అతను. పువ్వుల్లో పెట్టి పెంచారు. కాని పండిత పుత్రు డనిపించుకున్నాడు ఇటు సంస్కృతమూ రాలేదు, అటు యింగ్లీషు చదువులూ పూర్తిగా అబ్బలే. బి. ఏ ఫేలయాడు డబ్బుంది కాబట్టి ఉద్యోగం అక్ఖర్లేదు చదువుమాత్రం యెందుకులే అని పెళ్ళి చేశారు. పెళ్ళయాక పెళ్ళాన్ని వదిలి యెక్కడికో దేశాలవెంటబడి వెళ్ళి పోయాడు. అక్కడ ఏం చేశాడో, ఏమయిందో, ఎంతమందిని 'చక్కబెట్టాడో' తెలియదు; తిరిగి వచ్చాడు ఒకామెని వెంటబెట్టుకుని. ఈలోపల యిక్కడ యితను యింట్లోంచి వెళ్ళిపోయిన మూడేళ్ళకి కొన్ని విపరీత మయిన పరిస్థితుల్లో భార్య చనిపోయింది. కావాలనే ప్రాణం తీసుకుంది అని కొంత మంది అంటారు, కొందరు యింకోలాగ అంటారు 'ఆ విషయంగురించి మన మెంత తక్కువ మాట్లాడుకుంటే అంత మంచిది!' చివరి కేమయితేనేం, యితను వచ్చేలోపలే తల్లికూడా జారుకుంది ఇతను వచ్చిన మరో ఆర్నెళ్ళకో, ఏడాదికో యితన్నీ, యితని వెంటనున్నామెనీ చూసి బెంగపెట్టుకొని తండ్రికూడా యీలోకం విడిచిపెట్టాడు, ఇతనితో వచ్చినామె యిక్కడ యితర స్నేహితుల్ని 'మరిగి' ఉద్యోగం సంపాదించుకొని వేరే ఉంటోంది ఇతని దగ్గిరకి అప్పుడప్పుడు వస్తూంటుందిట! ఇతనికి డబ్బు, అందం ఉందన్న గర్వం, అహంకారం మిగిలాయి అలా మేడలో ఒక్కడూ రహస్యంగా ఎవరికీ తెలియని చీకటి బ్రతుకు గడుపుతూంటాడు. ఆ యింట్లో అతను కాకుండా ఒక నౌకరు, వంటవాడు మాత్రం ఉంటున్నారు ఆ మేడమీది మూలగదిలో అత నుండేది. ఎప్పుడూ

"పాకం బాగా కలపి గట్టివడేదాక వేడిచేస్తూ కలియబెట్టాలి."

మత్తులో ఉంటాడు. ఒకవేళ యెవరన్నా చూడ్డానికి వెళ్తే, మాట్టాడానికి వచ్చేసరికి అర్ధగంట పట్టుతుంది. ఆ తర్వాత 'యింకా యెంతసేపు కూర్చుంటావు,' అన్నట్టు విసుగ్గా చూస్తూ త్రుంచి మాట్లాడతాడు. చివరికి వెళ్ళినవాళ్ళు మొగమింత జేసుకొని తిరిగి వచ్చేయాలి. ఆ అనుభవం ఒకసారయాక మరెవరూ ప్రయ [redacted] అందుచేత ఎప్పుడైనా బయటకి వెళ్తే ఎక్కడికి వెళ్తాడా అని జనమంతా విరగబడిచూస్తారు. కాని యెవరికీ తెలియదు. ఊరుబైటికెంతదూరమో వెళ్తాడు. తిరిగి వచ్చేసరికి రాత్రి ఏ రెండవుతుందో, మూడవుతుందో!

ఇదంతా రాఘవరావుగారి సమాచారం.

* * *

"మనిషి ఎర్రగా నునుపుగా బాగున్నాడు!" అన్నాను నేను.

"మంచి అజానుబాహువు. తండ్రి పోలిక. ఆ గర్వం అందుకనే – మిగతా వాళ్ళంతా తనకన్నా ఓ మెట్టు కింద చూస్తాడు!...కాని అదంతా పైమెరుగు [redacted]

ఆరాత్రంతా నా మెదడ్లో యీ గొడవే మెదలసాగింది. ఊళ్ళో అందర్తో బాటు నాకూ అతనిగురించి ఆలోచన యెక్కువైంది. చాలామందితో, చాలా సార్లు, చాలాచోట్ల అతనివిషయం మాట్లాడాను. అందరిదీ తలోమాట!

రామారావని ఆ ఊళ్ళో అందరికన్నా నాకు బాగా సన్నిహితంగా ఉండేవాడు. రామం బ్రహ్మచారి. కవిత్వం, కళలు వగైరా పిచ్చి ఉన్నవాడు ఇరవై యేళ్ళుంటాయేమో! రామంకూడా అందరిలా తనకి తెలిసినంతగా ఇంకెవరికీ తెలియదనుకుంటూంటాడు! రామంచెప్పిం దిదీ

* * *

అతని తల్లిదండ్రులు వర్ణి ఛాందసులు, మూర్ఖులు వాళ్ళకేదన్నా. ఎందులోనన్నా పాండిత్యమంటూ ఉంటే ఉండవచ్చుగాని, ప్రస్తుత పరిస్థితులకి ప్రపంచానికి పనికిరానివాళ్ళు. అతన్ని తమ ఉక్కుపంజరాల్లాంటి భావాలకి అంకితం చేసి, అతని సాటిలేని ఆలోచనా శక్తిని తమ పట్టుదల పదునుకత్తులమీద బలిపెట్టి, చివరికి యెందుకూ పనికిరాకుండా చేశారు అతనికి చదువు అబ్బలేదు, నిజమే కాని అది అతని లోపం కాదు. అతనితండ్రి అతనికోసం నిర్ణయించిన చదువులోపం చదువులో అతను వెనక పడగానే మానిపించి యింటో కూర్చోబెట్టారు సీసాలో బిగించి బిరడాపెట్టినట్టయింది ఎక్కడికన్నా పారిపోవాలని కలలు గన్నాడు. ఇదంతా చాలదన్నట్టు ఎవర్నో తెచ్చి పెళ్ళిచేశారు బలవంతాన ఆమె వచ్చిన వాతావరణం ప్రభావమో ఏమో, ఆమె అతనికి సుఖం, ఊరట కలిగించడంకన్నా, మరికాస్త విసుగుదల, వైరాగ్యం కలిగించింది ఈ పరిస్థితుల్లో అతను యింట్లోంచి పారిపోయాడు ఆ తర్వాత యింట్లో పెళ్ళాం, తల్లి చనిపోయినమాట నిజం అయితే అవి యెలా జరిగాయో యెవరికీ తెలియదు. ఊర్లో మనుష్యుల ఊహాశక్తి యెంత ఉందో ఆ విషయంలో ప్రచారంలో కొచ్చిన కట్టుకథలు చెప్తాయి. ఆతను కలకత్తా పారిపోయాడు అక్కడేదో గుమస్తాలాంటి ఉద్యోగం చేసేవాడేమో, లేకపోతే యింటిదగ్గిర్నుంచి తెచ్చినడబ్బుతో యిష్టం వచ్చినట్టే తిరిగాడో, చూసినవాళ్ళు లేరు అక్కడ ఓకామెతో సాన్నిహిత్యం ఏర్పడింది ఆమె ఎవరో ఏ పరిస్థితుల్లో యితన్ని కలిసిందో ఎవరికీ తెలియదు యింటికి తిరిగొస్తూ ఆమెనికూడా తెచ్చాడని మాత్రం అందరూ ఎరుగుదురు. ఇక్కడామెను చదివించాడు. ఆమె ఉద్యోగంలో జేరి, ఆమె బ్రతుకు ఆమె బ్రతుకుతోంది ఆమెగురించి రకరకాల కథలకి ఆధారాల్లేవు ఆమె, అతను కలుసుకున్నప్పుడు ఏం చేస్తారో లోకానికి తెలియదు, ఊహాగానం తప్పించి అతనొక వేదాంతి ఇంటినిండా ఎన్నో పుస్తకాలు ఉన్నాయి, తండ్రి నాటివీ, అతనుకొన్నవీ, అవన్నీ చదవడమే కాలక్షేపం ఈ చదువుకీ ఆలోచనలకీ మధ్య ఎవరన్నా మాట్లాడబోతే చికాకు, విసుగు కలగడం సహజం పైగా అతని అనుభవాల ముందు, అతనిలాంటి సున్నితమైన

హృదయంగల మనిషిమీద యీపరిస్థితుల ప్రభావంముందు, ఎవరన్నా చవకబారు విషయా లేవన్నా మామూలుగా చర్చించబోతే చెప్పలేనిబాధా, రోతా గలగడం మామూలు అతనికి లోకంతో పనిలేదు వేళకి వంటవాడు తిండి పెడ్తాడు కావల్సినవి తెచ్చి పెట్టేందుకు నౌకరున్నాడు ఇంక ఆ యింటో ఒక్కడూ తనకి తానే కాలక్షేపం ! ఇలా యిప్పటికి సుమారు అయిదేళ్ళనుంచీ బయటి ప్రపంచం ఏమౌతూందో, ఏమౌతుందో అత నేం పట్టించుకున్నట్టు కనబడదు అయితే యీ బయటిప్రపంచమే అతనిగురించి విపరీతంగా పట్టించుకుని చీదరించుకున్నా దన్నా వదలకుండా వెంటబడ్తూంటుంది !

రాఘవరావుకీ రామారావుకీ మధ్య వయసులో, అభిప్రాయాల్లో, ఎంతో తేడా ఉంది. అందుకే వాని గురించిన వాళ్ళ కథల్లోనూ అంతతేడా ! యీరెండు వెర్షన్లకీ మధ్య యింకా రకరకాల చిత్రణలు విన్నాను

యిదంతా మొదటిసారికీ, రెండోసారికీ మధ్య జరిగింది రెండోసారి చూసిందికూడా మళ్ళా ఓ సాయంకాలమే యీసారి చూడ్డం బొత్తిగా మరోరకం పరిస్థితుల్లో ఆనాటి అతనిఆకారం నన్ను యెక్కువగా కదిలించింది మేడపైని ఆరుబయట సంధ్యవేళ నౌకరు పేంసోఫా వేసి దిండ్లు సర్దాడు ఆతర్వాత కిందకెళ్ళి కాసేపట్లో మెట్లమీద అతన్ని తీసుకొస్తూ కనబడ్డాడు యెర్రని మొగం చుట్టూ నల్లగా ఒత్తుగా ఫ్రేం కట్టినట్టు గడ్డం, తెల్లని లాల్చీ, పంచె. మనిషి నీరసంగా ఉన్నాడు ఆ కళ్ళు ఏదో తీవ్రతని, ప్రశాంతతని సమపాళ్ళలో వెలిబుచ్చుతున్నాయి నౌకరు బుజాలమీద ఆనుకొని ఒక్కొక్క మెట్టే నీరసంగా యెక్కివచ్చి అతను ఆ సోఫాలో కూలబడ్డాడు. అతని చూపు యెక్కడో ఆకాశం నీలపులోతుల్లో కట్టేసినట్టుంది. అలా యెంతసేపు కూర్చుంటాడో అని నేనూ రాత్రి పదైనా కదలకుండాచూశాను అతను కదల్లేదు నేనే లోపలికి వచ్చేసిపడుకున్నాను

పడుకున్నాక అతనంటే యెంతో సానుభూతి కలిగింది అత నెంత పాపా

త్మడు గావచ్చు; యెంతో మందిని యెన్నో రకాలుగా యిబ్బందులు పెట్టి ఉండవచ్చు. కాని అనుభవిస్తున్న శిక్ష భరించలేనిది. తలనొప్పిగా నున్న సాయంకాలం రెండుగంటలు బయటికి కదలకుండా యింట్లో ఒంటరిగా కూర్చొని పోతే, ఎన్నో యుగాలనుంచి బందిఖానాలో మగ్గుతున్న వాళ్ళలా బాధపడి పోతాం. అలాంటిది అన్నేళ్లు యింటో మరొకరు లేకుండా యెంత సేపూ చూసిన ఆ యిద్దరు మనుష్యుల్నే చూస్తూ నాలుగు గోడల మధ్య పాతుకుపోవడ మంటే ఎంతటి తత్వం, వేదాంతం కావాలో !

రామం చెప్పినట్టు అతని పుస్తకాలే అతని సహచరులు. ఆ చదువే అతనికి ఆనందం, తృప్తి యిస్తుం దనుకోవాలి. ఏమయినా రోజూ ఏవో కొన్నిగంటలు. కొన్నిరోజులు తప్పించి, ఎడతెగకుండా అన్ని సంవత్సరాలు, చదువులో, ఆలోచనల్లో యిమిడిపోవడం సంభవమా ? అలా కాకపోతే రాఘవరావుగారు చెప్పింది నిజ మవాలి ? అతను ఆయన చెప్పినట్టు మలిన జీవనాన్ని సాగిస్తుండి ఉండాలి.

ఎవరు చెప్పింది నిజం? అందరిదీ నిజమేనేమో ? ఎవరిదీ నిజం కాదో ? ఏనుగు, అయిదుగురు గ్రుడ్డివాళ్ళ కథ గుర్తు కొస్తుంది. ఏది నిజం – అన్నది చాలా పెద్దప్రశ్న.

* * *

రాజు యింతవరకు చెప్పి ఆగాడు. కాసేపు మాట్లాడలేదు. ఆ కాసేపట్లో, తర్వాత చెప్పబోయే దానికి నన్ను తయారు చేస్తున్నా డనుకోవాలి.

''ఇవాళ రామంనుంచి ఉత్తరం వచ్చింది. అతను చనిపోయాడు. శవాన్ని మెడికల్ కాలేజి పాథాలజీ మ్యూజియంకి దానం చేశాడు. వంటవాడికి, నౌకరుకి చెరో అయిదెకరాలు, మిగతా ఆస్తి, మేడ ఆమెకి వ్రాశాడు."

యిలాంటి దేదో చెప్పబోతున్నాడని నేను ఊహించాను; కాబట్టే అంతగా ఆశ్చర్యపోలేదు.

"అతని శరీరాన్ని ముక్కలుగా తరిగి, ప్రతీ రక్తనాళాన్నీ పరిశీలించే వైద్య విద్యార్థులు బహుశా అతను రోగాల పుట్ట గాదని తెలుస్తారేమో ! అలా తేల్చాలనే, అత నలా దిక్కులేని వాళ్ళ శవాల్ని దానం చేసినట్టు తనని తానే యిచ్చేసుకున్నాడేమో !

"కాని అతని హృదయాన్ని సముద్ర తరంగాల తాకిడిలా స్పందించిన అనుభూతుల్ని, మెదట్లో క్షణం విశ్రాంతి నివ్వకుండా కొరుక్కుతిన్న ఆలోచనల్ని తెలుసుకోడం ఎవరితరం. అతను చదివిన పుస్తకాలు, ఇచ్చే జ్ఞానపు పరిధు లేమిటి? ఈ జీవితం గురించి, ప్రపంచంగురించి ప్రపంచంలో అనేక విషయాలగురించి అన్నేళ్ళు ఒంటరిగా మథనపడి అతను

వచ్చిన నిర్ణయాలసారం ఎలా ఉంటుంది? అస లతను ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాడా?

"లేకపోతే రాఘవరావుగారు చెప్పి నట్టు ఆడవాళ్ళకొలువులోనే అతని కాలం గడిచిపోయిందా? అదే నిజమైతే ఆ వేళ్ళ స్పర్శలో ఎందరు అందమైన ఆడవాళ్ళు పరవశులైనారో? ఆచేతుల కౌగిలిలో ఎన్ని హృదయాలు ఆనందపు టవధులు చూశాయో? యివన్నీ బ్రతు కనే పెద్ద భాగహారంలో శేషంగా మిగిలిపోయిన ప్రశ్నలు' యీ ప్రశ్నల కింక సమా ధానాలు దొరకవు

"అతను జీవితంలో ఆనందించాడా? జీవిత మంతా రోజు ఒక యుగంలా నరక యాతన అనుభవించాడా? ఎలా గడిచాయి అతనిరోజులు? అత నెందుకు బతికినట్టు? అదంతా చావుకోసం నిరీక్షణేనా? లేకపోతే ఆ వంటరితనాని కేమిటి అర్థం?

"తృప్తి, ఆనందం, బాధ, విచారం, లాంటివన్నీ సాపేక్షంగా ఆలోచించాల్సిన విషయాలు జీవితంలో పరిపూర్ణత అంటే ఏమిటో తెలిస్తేనేగాని వెలితి ఏమిటో నిర్ణయించడం కష్టం జీవితానికి పరిపూర్ణత అనేది తృప్తిలో వుందను కుంటే ఆతృప్తి అతనికి లేదనుకోడానికి ఆధారంలేదు ఒకడు డబ్బు సంపాదించి, ఒకడు అధికారం పొంది, ఒకడు సుఖం అనుభవించి – రకరకాలుగా తృప్తి పడితే, అతను యీ ఆట వంతనీ దూరా న్నుంచి చూసి నవ్వుకొని వీ టన్నిటికీ అతీతమైన తన స్థితిని తల్చుకుని తృప్తి పడ్డాడేమో! ఏమైనా అతని జీవిత మింక మూసిన పుస్తకంలాంటిది అందులో ఏముందో తెలుసుకోడం సాధ్యంగాదు"

రాజు చాలాసేపు మాట్లాడాడు. ఆవేశంతో మాట్లాడాడేమో, అలిసి పోయిన సూచనలు కనబడుతున్నాయి. కాసేపు మౌనంగా కూలబడ్డాం

"ఒంటి గంట యింది, యింటి కెళ్దాం." అన్నాను.

రాజు లేచాడు అతను రాజుని 'వదలడం' యిప్పట్లో జరిగేపని గాదన్న సంగతి నాకు తెలుసు

రాజు జీరావైపు, నేను హిమాయత్ నగర్‌కి నడక సాగించాం